

Groeien, wachten, terugkijken – groep 1 en 2

Een project over tijd, oud en nieuw, jong en oud, vroeger en herinneringen.

Algemene informatie

- Doelgroep: groep 1 en 2
- Duur: 3 lessen van plm 30 minuten.
- Bijzonderheden:
 - bij deze lessen hoort een doos met gelamineerde afbeeldingen op A5-formaat. NB. Iedere deelnemende school krijgt een doos met gelamineerde afbeeldingen van de Cultuurtrein; als je deze doos nog niet hebt ontvangen neem dan contact op met Tanja Verspeek t.verspeek@bibliotheekoostland.nl
 - je moet zelf zorgen voor de voorleesverhaaltjes van les 2 (zie hieronder): lenen of kopen

De gelamineerde afbeeldingen:

- Een '**mensenleventijdlijn**' bestaande uit 7 foto's van: een baby, een peuter, een kleuter, een kind, een tiener, een volwassen vrouw, een oude vrouw. NB: je kunt voor deze tijdlijn ook eigen foto's gebruiken.
- Een '**boomleventijdlijn**' bestaande uit 5 getekende afbeeldingen van: een zaadje, drie stadia van een opgroeiende boom, een volwassen boom.
- Een tweede '**boomleventijdlijn**' bestaande uit 6 foto's van: een beukenootje, een zaailing, een beukenboompje in een pot, een volwassen boom, een boom in de herfst en een boom in de winter.
- Een '**zonnebloemleventijdlijn**' bestaande uit getekende afbeeldingen van: een zaadje, een zaailing, 4 stadia van een opgroeiende zonnebloem, 1 volwassen zonnebloem en 1 uitgebloeide, oude zonnebloem.

Voorlezen

Let op: in les twee lees je twee verhaaltjes voor van Jip en Janneke. Het eerste verhaaltje komt uit het boekje: *Lente*, het tweede uit: *Zomer*. Je kunt het boekje *Lente, zomer, herfst en winter met Jip en Janneke* lenen bij de bibliotheek maar je kunt het ook zelf (tweedehands; het wordt niet meer gedrukt) aanschaffen bij bv Bol.com. Je kunt ook de losse deeltjes *Lente* en *Zomer* (tweedehands) kopen. Als e-book zijn ze nog wel nieuw verkrijgbaar.

Tips om het project uit te breiden

Je kunt de lessen uitbreiden tot een hele themaweek die in het teken staat van groeien, terugkijken, herinneringen (delen).

- Kinderen nemen foto's mee uit het album van de (groot)ouders, van baby naar nu en leggen die bij/naast de foto's uit de **mensenleventijdlijn**. Babyfoto bij babyfoto, oma bij oma etc.
- Kinderen nemen foto's van zichzelf mee van baby tot nu en leggen die naast en tussen die van (het begin van) de **mensenleventijdlijn**. Samen puzzelen wat eerst komt en wat later.
- Grootouders komen naar de klas om te vertellen over vroeger. Zij delen herinneringen, zij kijken terug. Het is leuk als ze daar ook een of meer foto's bij kunnen laten zien (spreek wel van tevoren

af hoe lang de grootouder praat, sommige mensen zijn heel enthousiast en hebben niet altijd in de gaten als het te lang duurt voor de kinderen).

- Richt een speelhoek in met een huiskamer van vroeger, toen oma/opa klein was. De kinderen spelen met de spullen en spellen van toen. Denk aan een telraam, een leesplankje, oud speelgoed en oude huisraad.

Les 1: groeien

- Tijdsduur: 30 minuten
- Kijken: 5
- Doen: 20 (kan langer duren als je wilt)
- Verwoorden 5
- Begrippen: klein, groot, jong, oud, groeien. Groter, ouder.
- Materialen:
 - de foto's van de mensenleventijdlijn
 - de tekeningen van de boomleventijdlijn
 - de foto's van de boomleventijdlijn
 - neem als dat kan een beukenootje mee
 - na deze les: een of meer droge bruine bonen, eigen glazen potje of door de leerlingen meegebracht, watten of keukenpapier
 - werkblad ontwikkeling bruine boon (zie onderaan deze les).

Voorbereiding

Zet de kinderen op de grond in een kring.

Kijken

Leg de afbeeldingen van de mensenleventijdlijn in de kring. De kinderen kijken naar de afbeeldingen en geven misschien al hun eerste gedachten erover.

Doen

Bespreek de foto's met de leerlingen: wat zijn dit voor plaatjes? Wat zien we? Baby, kindje, groot kind, moeder/vrouw, oma... je kunt vragen:

- Wie is klein?
- Wie is groot?
- Wie is jong?
- Wie is oud?
- Waar zie je dat aan?

Je kunt het ook persoonlijk maken en zeggen: dit is Aagje. Waar is ze klein? Waar is ze groot? Waar zie je dat aan? Etc.

Zeg, als alles goed is besproken, dat jullie nu de plaatjes op een rij gaan leggen. Bespreek met de leerlingen wat de beste manier is. Welk plaatje moet eerst? Welk plaatje moet daarna? Het is het beste als er een volgorde uit komt van jong naar oud.

Als de lijn goed ligt, wijs je op de baby en dan telkens op het volgende plaatje: wat gebeurt hier? De baby... peuter.. (of: Aagje) etc. groeit. Ze wordt steeds groter. En steeds ouder. Hier is ze klein, hier is ze groot, hier is ze oud, daar is ze jong.

Doe nu hetzelfde met de tekeningen van de boom. Ook de boom groeit, van zaadje naar grote boom. Klein, groter, groot, jonger, ouder, oud.

Leg nu de foto's van de 'boomtijdlijn' in de kring en doe hetzelfde als hierboven.

Deze boom groeit ook vanaf beukenootje naar grote boom, maar dan zien we nog iets: hij is bruin in de herfst en in de winter is hij kaal.

De winterboom ligt aan het eind van de rij. Vraag wat er nu gebeurt met de boom. Wat komt er na de winter? Dan wordt het weer lente en dan krijgt hij weer nieuwe blaadjes. Leg de lente/zomerboom achter de winterboom om dit te illustreren, daarna de herfstboom er weer achter, dan de winterboom en eventueel doe je dit allemaal nog een keer (en nog een keer...). De boom wordt ouder, maar zijn blaadjes worden telkens weer nieuw.

Vraag ter afsluiting of de oude mevrouw (of: Aagje) van de eerste tijdlijn na de winter ook weer nieuwe 'blaadjes' krijgt. Er zijn vaak wel kinderen die weten dat oma's en opa's doodgaan of die dat zelf al hebben meegemaakt, en dan komen ze daar vanzelf mee, anders kun je dit natuurlijk verder laten rusten.

Je hebt nu geïllustreerd dat er een lineaire tijd is (van jong naar oud) en een circulaire tijd (de kringloop van de seizoenen).

Verwoorden

Verwoord-leerdoelen:

- De leerling kan vertellen dat mensen en planten eerst klein/jong zijn en dan groeien en groter/ouder worden.

Reflectie

- Wat hebben we gedaan?
- Waren jullie vroeger ook een baby?
- Worden jullie later ook een oude mevrouw/meneer?
- Was ik vroeger ook een baby?
- Ben ik een oude mevrouw/meneer?
- Was de boom buiten (als er een boom buiten staat waar je naar kunt wijzen) vroeger ook een zaadje?
- Etc.

Vorbereiding les 2.

Na deze les ga je voordoen hoe je een boon kunt laten ontkiemen. Dat kan ook op een ander moment, maar wel een paar dagen voor de volgende les van dit project.

Je hebt een droge boon nodig, een glazen potje en vochtige watten of keukenpapier. Doe de watten/het keukenpapier in het potje en de boon achter het glas. Al snel gaat de boon ontkiemen: wortels naar beneden, kiem naar boven.

- Optie 1: je maakt één 'klassenpotje' met een boon, dat zet je vooraan in de klas.
- Optie 2: alle kinderen nemen een potje mee. Ze zaaien allemaal een boon in een potje.

En nu moeten jullie wachten.... je zult elke dag vooruitgang zien, besteed er elke dag even aandacht aan. Je kunt hiervoor het **werkblad ontwikkeling boon** gebruiken.

Les 2: wachten

- Tijdsduur: 30 minuten
- Kijken: 5
- Doen: 20 (kan langer duren als je wilt)
- Verwoorden 5
- Begrippen: zaaien, klein, groot, bloeien, rijp, groeien, wachten, vlug (snel), langzaam.
- Materialen:
 - De gelamineerde afbeeldingen van de vorige les
 - Het boekje *Lente, zomer, herfst en winter met Jip en Janneke* van Annie M.G. Schmidt
 - Indien mogelijk: neem een zonnebloemzaadje (pit) mee
 - De afbeeldingen van de levenstijdlijn van de zonnebloem
 - Potje(s) met ontkiemde bo(o)n(en)
 - Werkblad ontwikkeling boon voor alle leerlingen

Extra informatie: werken met het 'werkblad ontwikkeling boon'

Als de leerlingen ieder een eigen potje met een boon hebben, kunnen zij de voortgang van de groei bijhouden op het werkblad. Mogelijkheden:

- Elke dag een tekening van de boon maken
- De groei van de boon meten en elke dag een streepje van die lengte zetten
- De groei van de boon meten met een stukje wol en dat opplakken
- Enz.
- **NB:** Het werkblad begint op maandag. Het is een word-document, zodat je het gemakkelijk kunt aanpassen als je op een andere dag begint.

Voorbereiding

Leg de gelamineerde afbeeldingen van de vorige les klaar.

Kijken

De leerlingen kijken naar de afbeeldingen. Praat nog even over de vorige les. Wat hebben we gedaan? Het kindje groeit, de boom groeit. We hebben een boon gezaaid.

Doen

Lees het verhaal 'Zaaien in het tuintje' (lente) voor. Dit verhaal gaat over zaaien en groeien, maar ook over tijd: Jip en Janneke moeten wachten op bloemetjes; ze zijn niet in één keer 'klaar'.

Praat over het verhaal: wat is zaaien? Verwijs naar de boon en naar het plaatje van het beukenootje, laat eventueel de zonnebloempit en het beukenootje (weer) zien. Bespreek de woorden: wachten en tijd. Om te groeien is tijd nodig. Dus dan moet je wachten. De klas moet ook wachten op de boon. Praat over wachten. Wat is wachten? Wat doe je dan? Jullie kunnen samen voordoen wat je doet als je wacht (zitten, verveeld kijken, zuchten, op de klok kijken, op je horloge kijken, ijsberen, nog eens op de klok kijken, gapen, nog eens zuchten). Wanneer moet je wachten? Wanneer is wachten leuk, saai, zenuwachtig?

Lees daarna het verhaal 'Eerste aardbeien' (zomer) voor. Ook hier moet worden gewacht, nu tot de aardbeien rijp zijn.

Praat over het verhaal: Jip en Janneke zijn ongeduldig, ze willen niet wachten, ze willen nu aardbeien eten. Maar ze moeten wachten: rijp worden kost tijd, net als groot worden.

Leg daarna samen met de leerlingen de levenslijn van de zonnebloem neer in de goede volgorde. Praat hier weer over met de leerlingen, zoals in de vorige les.

Praat nu ook over tijd: hoe lang duurt dit allemaal? Hoe lang moet je wachten tot je een echte zonnebloem hebt? (90 dagen! zaai in mei; het duurt plm 3 maanden tot het zaadje een grote bloem is; in de herfst is hij uitgebloeid – dat is heel lang voor de leerlingen. Je kunt, om dit wat involdbaarder te maken, deze tijd misschien linken aan dingen die 3 maanden geleden zijn gebeurd).

Leg nu de mensentijdlijn weer samen neer. Hoe lang duurt dit allemaal? Misschien wel tachtig jaar! Hoe lang zijn de leerlingen er al? (hun leeftijd). Willen zij graag groter zijn? Hoe groot? Moeten ze dan nog lang wachten?

Verwoorden

Verwoord-leerdoelen:

- De leerling kan vertellen dat mensen en planten eerst klein/jong zijn en dan groeien en groter/ouder worden en dat dit (soms veel) tijd kost
- De leerling kan vertellen dat je soms moet wachten op dingen, zoals tot een zaadje is uitgekomen.

Reflectie

- Wat hebben we gedaan?
- Waar moet je soms op wachten?
- Wat is wachten eigenlijk, wat doe je dan?
- Is wachten op de tandarts anders dan wachten op je verjaardag?
- Als je een boompje plant, kun je dan wachten tot die groot is?

Les 3: terugkijken

- Tijdsduur: 30 minuten
- Kijken: 5
- Doen: 20 (kan langer duren als je wilt)
- Verwoorden 5
- Begrippen: oud zijn, terugkijken, herinneringen hebben, vroeger.
- Materialen:
 - Alle gelamineerde afbeeldingen
 - De oude foto's van Aagjes leven op de PowerPoint
 - De bo(o)n(en)
 - Het werkblad ontwikkeling boon

Voorbereiding

Leg alle tijdlijnen klaar op de goede volgorde of anders laat je de leerlingen dat nog een keertje doen.

Kijken

De leerlingen kijken naar de tijdlijnen of ze leggen de tijdlijnen zelf nog een keer. Praat er nog even over. Klein, groot, jong, oud, groeien. Dat kost tijd, je moet wachten. Hoe ver zijn de bonen nu gegroeid? Bekijk de werkbladen.

Doen

Pak de foto van de oude mevrouw van de tijdlijn. Ze is oud. Vroeger was ze klein (wijs op de foto's van baby, kind). De oude mevrouw (Aagje) denkt aan vroeger.

Praat over vroeger. Wat is vroeger? Vroeger is alles wat al gebeurd is. Vroeger is gisteren. Vroeger is toen je een baby was. Vroeger is toen je nog niet op school zat. De mevrouw (Aagje) heeft een hele lange 'vroeger', want ze is al oud.

Mensen kunnen vertellen over vroeger. Je kunt vertellen over toen je klein was. Je opa en oma kunnen dat, en je vader en moeder ook. Jij kunt vertellen over je verjaardag of iets anders. Dat heet een herinnering. Een herinnering is iets dat vroeger was en wat je nog weet. Een herinnering kun je vertellen aan andere mensen.

Nu vertel je herinneringen van de mevrouw/Aagje. (Zij is 75 jaar oud. We praten over ongeveer het jaar 1950 (2019 – 70)). Gebruik hierbij de foto's van de PowerPoint.

Tip: Het verhaal hieronder is helemaal uitgeschreven, je kunt het natuurlijk ook op je eigen manier vertellen. Je kunt ook eigen foto's gebruiken.

Tip: vraag of leerlingen foto's meenemen van herinneringen, b.v. van een verjaardagsfeestje.

Vroeger, toen Aagje nog klein was, hadden ze geen mobiele telefoon. Ze hadden geen computer. Bijna niemand had een televisie thuis. En toen ze eenmaal een tv kregen, vonden ze dat heel bijzonder. Op deze foto zie je hoe ze met zijn allen voor de tv zaten. Zie je hoe klein hij is? En natuurlijk was alles in zwart-wit, kleuren-tv bestond nog niet (dia 1).

Aagjes vader had wel een auto, en daar was hij heel trots op. Kijk, hier is een foto van Aagjes moeder die haar vader uitzwaait (dia 2). Hij rijdt weg in zijn auto. En hier zie je een foto van Aagje op school (dia 3).

De kinderen hadden toen heel weinig speelgoed. Aagje kreeg haar eerste fiets toen ze zes jaar oud was. Dat was geen nieuwe fiets hoor, hij was van haar zus geweest. Ze waren thuis met vier kinderen. Maar Aagje was heel blij met haar nieuwe fiets, voor haar was hij toch nieuw. Haar vader had er een nieuwe bel op gezet en zo reed ze door het dorp met haar fiets en ze belde en belde!

Kijk (dia 4) hier zie je Aagje met haar vriendjes en vriendinnetjes op haar verjaardag. De meisjes spelen met poppen, en ze hebben feesthoedjes op (niet veel anders dan nu, toch?). De moeder van Aagje werkte in huis, ze was huisvrouw. Getrouwde vrouwen gingen toen meestal niet ergens werken, ze kookten, maakten het huis schoon, en zorgden voor hun man en de kinderen. Hier zie je Aagjes moeder (dia 5).

Nu zijn er twee opties:

- Je vraagt de kinderen of ze zelf herinneringen kunnen vertellen over bijvoorbeeld een verjaardag, net als Aagje.
- Iets meer fantasievol: jullie bedenken samen wat de herinneringen van de winterboom zijn. Je kunt beginnen met kort geleden: hoe was het in de zomer? Het was lekker warm, ik had al mijn blaadjes nog... en toen werden ze bruin en het begon te waaien. Het regende. Nu ben ik mijn blaadjes kwijt. Het is koud. Ik droom van de lente. In de lente... of: ik was een zaadje. Ik was heel klein. Ik werd in de grond gestopt. Boven me zag ik een beetje licht. Toen ging ik naar boven groeien. En mijn worteltjes gingen naar beneden groeien (net als de boon, wijs daar op). De kinderen kunnen met hun hele lijf meespelen dat ze een zaadje waren en toen steeds groter groeiden en nu herinneringen staan op te halen.

Verwoorden

Verwoord-leerdoelen:

- De leerling kan vertellen dat vroeger alles is wat al gebeurd is
- De leerling kan vertellen dat een oud mens veel 'vroeger' heeft
- De leerling weet dat je kunt vertellen over vroeger en dat dat een herinnering heet
- De leerling begrijpt dat je op een oude foto iets van vroeger kunt zien

Reflectie

- Wat hebben we gedaan?
- Wanneer was vroeger? (bijvoorbeeld: gisteren, lang geleden, toen ik klein was..)
- Kun je vertellen over vroeger?
- Hoe heet het als je nog iets weet van vroeger?
- Kun je 'vroeger' zien op een oude foto?

Foto zaailing beuk: Door Rasbak - Eigen werk, CC BY-SA 3.0,
<https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=131034>

De foto's van 'herinneringen' zijn van:

Verjaardag: Nationaal Archief/Collectie Spaarnestad/Walter Blum

Auto uitzwaaien: Nationaal Archief/Collectie Spaarnestad/Fotograaf onbekend

Huisvrouw: Nationaal Archief/Collectie Spaarnestad/Walter Blum

Tv kijken: Nationaal Archief/Collectie Spaarnestad/Jan van Eyk

In de klas: Nationaal Archief/Collectie Spaarnestad/Jan van Eyk